

KENDİ DÖNEMİNİN SİBEVEYHÎ'Sİ İBN DEHHÂN EN-NAHVÎ HAYATI VE İLMÎ KİŞİLİĞİ

Araştırma Makalesi

Semira Karuko*

Makale Geliş: 20.05.2021

Makale Kabul: 21.06.2021

Öz

Nahiv ilmi Arap dilinin en önemli dallarından biridir. Tarihte de bu alanda yetişmiş ve son derece kıymetli eserler veren birçok âlim olmuştur. Nahiv ilmindeki yeri ve önemi oldukça büyük olan âlimlerden biri hiç kuşkusuz İbnu'd- Dehhân en-Nahvî'dir. İbnu'd- Dehhân en-Nahvî (v. H.569), ilmî kişiliği bakımından, kendi dönemindeki âlimlerin takdir ve beğenilerini kazanan büyük bir Arap dili âlimidir. Öyle ki, nahiv ilmine olan vukûfiyetinden dolayı “Çağının Sibeveyhî'si” olarak nam salmıştır. Ele aldığı konular genelde nahiv ilminde tartışılan, oldukça önemli ve temel mevzulardır. İbnu'd- Dehhân nahiv ilmindeki katkı ve değerine nispeten ilmî araştırmalarda adını yeterince duyuramamıştır. Dünya genelinde hal böyleyken Türkiye’de de İbnu'd- Dehhân en-Nahvî’yle alakalı çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu nahiv dehasının, hicrî altıncı yüzyıl âlimlerinin önde gelenlerinden olması ve adının dil ve nahiv kitaplarında çokça geçmesi, bunun yanı sıra biyografi kaynaklarında da kendisinin ve eserlerinin sıkça zikredilmesinden dolayı, hayatı ve ilmî kişiliğini çalışmamızda ele almayı son derece gerekli gördük. Böylece Arap dili ve grameri alanında büyük bir role sahip olan ve “kendi döneminin Sibeveyhî'si” olarak adlandırılan bu

* Yrd. Doç. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı ABD, E-mail: semira_yayar@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3850-3717.

Atıf için; Semira Karuko, “Kendi Döneminin Sibeveyhî'si İbn Dehhân En-Nahvî Hayatı ve İlmî Kişiliği”, *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 7, sy. 1 (2021): 207-228, DOI: <https://doi.org/10.32955/neu.istem.2021.7.1.06>

Copyright © 2021. Telif hakkı yazar(lar) tarafından YDUİSTEM'e devredilmiştir. Bu makale, Creative Commons Atıf Lisansının (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makaledir.

âlimin ve ilmi şahsiyetinin tanınması noktasında katkı sağlamayı, bundan sonraki çalışmalara da bir nebze olsun öncülük yapmayı hedefledik.

Anahtar Kelimeler: İbnü'd- Dehhân, Nahiv, en-Nahvî.

The Life and Scientific Personality of Ibn Al Dehhan en-Nahvi, the Sibeveyhi of His Era

Abstract

There Nahiv is one of the most important branches of the Arabic language. In history, there have been many scholars who have been trained in this field and have produced extremely valuable works. One of the scholars who have a great place and importance in the science of Nahiv is undoubtedly Ibn Dehhan en-Nahvi. Ibn Dehhan en-Nahvî (d.569), despite his value in nahiv and his great contribution to this science, İbn Dehhan is unfortunately not recognized enough. The number of scientific studies that provide information about him, just as in the world is almost non-existent in Turkey. He has recovered the appreciation of the scholars of his time for his scientific value. In fact, because of his depth in nahiv science he was called "Sibeveyh of nahiv science". He generally discussed the controversial and difficult subjects of nahiv science. Since this nahiv scholar was one of the leading sixth-century nativists and his name was mentioned in many languages and nahiv books, as well as the frequent mention of his name and works in biography sources, we deemed it necessary to consider his life and his scientific personality in our study. Thus we hope that it will to the recognition of this scholar and his scholarly personality who has a major role in the field of Arabic language and grammar.

Keywords: İbn Dehhan, Nahiv, en-Nahvi.

1. SA'ÛD BİN MÜBÂREK BİN ALİ İBN DEHHÂN EN-NAHVÎNİN HAYATI

1.1. Adı ve Nesebi

Kaynaklarda tam adı; Said b. el-Mübarek b. Ali b. Abdillâh b. Said b. Muhammed b. Nasr b. Âsım b. İbâd ibn Âsım olarak geçmektedir.

Aynı zamanda İbn. Isâm¹ b. Fadl B. Zafer b. Ğulâb b. Hamd b. Şâkir b. Ğıyâs b. Hasn b. Recâ' b. Ebî b. Şibl b. Ebi's-Seyr Ka'b b. Amr el-Ensârî Nâsıhuddîn Ebû Muhammed olarak da bilinmektedir. Müellif, İbn Dehhân el-Bağdâdî olarak tanınmıştır.² Bazı biyografi âlimleri nesebini, daha önce de ifade edildiği gibi Ebu Yusr Ka'b b. Amr el-Ensârî'ye kadar dayandırmaktadırlar. Daha sonraki dönemlerde nesebini, Ka'b b. Mâlik el-Ensârî'ye kadar uzandığını söyleyenler olsa da bunun bir yanlışlıktan ibaret olduğunu söyleyenler de vardır.³

1.2. Lakabı, Künyesi

İbn Mübarek, İbn'u-d-Dehhân, en-Nahvî ya da İbn'u-d-Dehhân el-Bağdâdî olarak adlandırılmıştır. ed-Dehhân olarak tanınması yağ satmasından; en-Nahvî olarak isimlendirilmesi ise Nahiv ilmindeki geniş bilgisinden dolayıdır. el-Bağdâdî lakabı da doğup büyüdüğü yere nisbetle anılmaktadır diğer lakabları ise Tâcüddîn ve Nâsıhuddîn'dir. Döneminde bazı insanlar, bu zât için Zînet-üd-dehr (zamanının süsü) demişlerdir.

1.2.1. İbn'u-d-Dehhân'la Aynı Künyeye Sahip İsimler

“İbn'u-d-Dehhân” künyesine sahip bazı şahıslar da bulunmaktadır. Bu da karışıklığa sebebiyet vermektedir. Bunun önüne geçebilmek adına birkaçını burada zikretmekte fayda görüyoruz:

¹Yâkût b. Abdullah el-Hamevî, *Mu'cemü'l-üdebâ' İrşâdü'l-erîb* (nşr. Ahmed Ferid Rifâî), I-XX, (Kahire, 1355), 3/1369; Ebü's-Safâ (Ebû Saïd) Salâhuddîn Halîl b. İzziddîn Aybeg b. Abdillâh es-Safedî, *Nektü'l-himyân fi nüketi'l-umyân*. (nşr. Ahmed Zekî Bek), (Kahire, 1329/1911), s. 158.

²Bkz. el-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*,3/1369; , *İbn Hallikân Ebü'l-Abbas Ahmed b. Muhammed, Vefeyâtü'l-a'yân ve enbâ'ü ebnâ'i'z-zamân* (nşr. İhsan Abbas), I-VIII, (Beyrut, 1968).

2/382; Es-Safedî, *Nektü'l-himyân*, 158.

³el-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*,3/1369; İbn Hallikân, *Vefayātu'l-ayân*, 2/382; Abdalbâkî Abdu'lmeccid el-Yemenî, *İşâratu't-Ta'yîn ve Terâcimu'n-Nuhât ve'l-Luğavîn*, Thk. Abdulmeccid Debbâb, (Riyad: Şirketu't-Tibaati'l-Arabiyyeti's-Suudiyye, 1986), 129.

- el-Hasan b. Muhammed b. Ali er-Recâ el-Luğavî el-Mu'tezilî İbn'u-d- Dehhân (v. h.447).⁴
- Ebu'l-Ferac Abdullah b. Esad b. Ali İbn'u-d- Dehhân el-Mûsulî (v. h. 581).⁵
- Ebu Şucâ' Muhammed b. Ali b. Şuayb İbn'u-d- Dehhân (v. h. 590).⁶ Fahrüddin el- Bağdâdî lakabıyla da bilinmekle birlikte nahiv ve dil ilimleriyle uğraştığı da bilinmektedir.⁷
- el-Mübârek b. el- Mübârek b. Said el- Vecîh İbn'u-d- Dehhân (v. h. 612). Ebâ Bekr b. Ebî Tâlib b. Ebî el-Ezher en-Nahvî ed-Darîr. Bağdat'ta vefat etmiştir.⁸

1.3. Doğumu ve Yaşamı

Hicrî 494 (1101) yılının Recep ayının 25'inde dünyaya gelmiştir.⁹ Bazı kaynaklarda ise H. 493 senesi Recep ayının 11'de Cuma günü doğduğu zikredilmektedir.¹⁰ Bağdat'ta "Nehr-u Tâbık" adı verilen bir mahallede doğduğu, burada da tanınmış dil, nahiv, edebiyat, hadis ve kıraat âlimlerinden ders aldığı bilinmektedir.¹¹ Daha sonraları Bağdat'tan İsfehân'a taşınmış, orada derslere katılmış ve eğitim anlamında çok istifade etmiştir. Sonra Bağdat'a dönmüştür. Belli bir

⁴Muhammed Bâkır b. Zeynilâbidîn b. Ca'fer el-Müsevî el-El-Hânsârî, *Ravdâtu'l-Cennât fî Ahvâlî'l-Ulemâ*, (Tahran, 1390), 4/57; Celâleddin es-Süyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât fî şabakâti'l-luğaviyyîn ve'n-nuhât* (nşr. M. Ebü'l-Fazl), I-II, (Kahire, 1384/1964), 2/524.

⁵El-Hânsârî, *Ravdâtu'l-Cennât*, 4/56.

⁶Ebü'l-Fida İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, (Kahire, 1351-58/1932), 13/13; İbn Hallikân, *Vefayâtu'l-ayân*, 4/105-106.

⁷Ali b. Yûsuf el-Kıftî, *İnbâhü'r-ruvât 'alâ enbâhi'n-nuhât* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim), I-IV, (Kahire 1369-93/1950-73), 1406/1986, 3/191; Aybek b. Abdullâh es-Safî, *el-Vâfi bi'l-Vefayât*, 4/164.

⁸El-Hânsârî, *Ravdâtu'l-Cennât*, 4/57.

⁹el-Ömerî, *Mesâlik'ul-Ebsâr*, 7/76.

¹⁰Es-Suyûtî, *Buğyetü'l-Vuât*, 1/587.

¹¹El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*, 3/1369; El-Kıftî, *Enbâhu'r-Ruvât 'Alâ Enbahu'n-Nuhât*, 2/47-48.

süre orada yaşamış, akabinde es-Sufî'den¹² ilim öğrenmek üzere Şam'a gitmiştir. H. 544 yılında Musul'a gitmiş, onun geldiğini duyan Musul veziri el-Cevvâd Cemaleddin el-İsfehânî onu çağırılmış, kendisine ikramlarda bulunup okuma-yazma işleriyle görevlendirmiştir. Vezirin himayesinde Musul'da yaşamaya başlamış ve hayatını insanlara eğitim vererek devam ettirmiştir. İbn Dehhân Bağdat'ta yaşadığı dönemlerde orada birçok kitabının olduğu ve onları Musul'a götürmediği, onları getirmek istediğinde ise evinin arkasındaki tabakhaneden sızan suların ısladıkları ve kokudan harap olduğundan kokuyu gidermek için yoğun bir şekilde buhurla tütsülediği ve çıkan dumandan kör olduğu rivayet edilmektedir.¹³ Hayatının sonuna kadar Musul'da yaşamıştır.¹⁴ H. 569 senesinde Ramazan Bayramı gecesi vefat etmiştir. Musul'daki hayatı yirmi dört yıl üç ay kadardır.¹⁵

2. Hocaları

İbn Dehhân ilmî kaynaklarının, çoğunlukla, kitaplar olduğu düşünülmektedir. Çünkü kaynaklarda nahiv ve dil alanında, kendisinden ders aldığı herhangi bir hocanın varlığından bahsedilmemektedir. Kendi kitaplarında da bu konuda bir bilgi mevcut değildir. Lâkin Yâkut el- Hamavî, Arap dilini, er-Rummânî'den ders olarak aldığını nakleder. Er-Rummânî'den kastın kim olduğu net

¹² Asıl adı Haydare b. Müferric b. Hasan'dır. (v. h. 548). Bkz Muhammed b. Ahmed ez-Zehabî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'* (nşr. Şuayb el-Arnaût v.dğr.), I-XXIII, (Beyrut, 1401-1405/1981), 20/242.

¹³ El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*,3/1371; el-Kıfî, *Enbâhu'r-Ruvât 'Alâ Enbahu'n-Nuhât*, 2/48; Es-Safedî, *Nektü'l-himyân*, s. 159.

¹⁴ el-Kıfî, *Enbâhu'r-Ruvât 'Alâ Enbahu'n-Nuhât*,2/47-48; Es-Safedî, *Nektü'l-himyân*, s. 159.

¹⁵El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*,3/1369; El-Kıfî, *Enbâhu'r-Ruvât 'Alâ Enbahu'n-Nuhât*, 2/51; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâliku'l-Ebsâr fi memâliki'l-emsâr* , (nşr. Fuat Sezgin), (Frankfurt, 1408/1988) 7/76;

Selâhaddin Halîl b. Aybeg es-Safedî, *Kitâbü'l-Vâfi bi'l-vefeyât*, (nşr. H. Ritter v.dğr.), (Wiesbaden, 1381/1962), 15/157.

olmamakla birlikte, bu zatın meşhur Ebu'l-Hasan Ali b. İsa er-Rummânî (v.384/994) olmadığı kesindir. Zira o, İbn Dehhân doğumundan yaklaşık doksan yıl önce vefat etmiştir (h.384). Muhtemelen bu şahıs İbn Dehhân'la aynı dönemde yaşayan bir dil âlimidir.¹⁶

Hadis ilminde ise ders aldığı iki isimden bahsedilmektedir. Bunlar, Ebû Gâlib Ahmed b. el-Bennâ (v. h. 527)¹⁷ ve Ebu'l-Kâsım Hîbetullah b. Muhammed b. Husayn'dır (v. h. 525).¹⁸ Hadiste başka âlimlerden de ders aldığı rivayet edilmiştir.¹⁹

İbn Dehhân eserlerinde, özellikle el-Ğurra'da, birçok âlimden bahsetmektedir. Kendilerinden açık bir şekilde rivayette bulunduğu âlimleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Ali b. Hamza el-Kisâî (v. h. 189).
2. Ahmed b. Yahyâ es-Saleb (v. h. 205).
3. Yahya b. Ziyad el-Ferra (v. h. 207).
4. Hişâm b. Muaviye ed- Darîr (v. h. 209).
5. Said b. Mesade el-Ahfeş (v. h. 215).
6. Ebû Amr el- Curmî (v. h. 225).
7. el-Mâzinî (v. h. 249).
8. Ebû İshak ez-Zeccâc (v. h. 311).
9. Mebrâmân (v. h. 326).
10. er-Rummânî: (v. h. 384).
11. Ebû Tâlib el-Abdî: (v. h. 406)²⁰

¹⁶El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*,3/1369.

¹⁷Bkz. 'Abdulhay b. Ahmed b. Muhammed İbnu'l-'İmâd, *Şezarâtu'z-zeheb fî ahbâri men zeheb*, Thk. Mahmûd Arnaûfî. (Beyrût: Dâru İbn Kesîr, 1986), 4/77.

¹⁸Bkz. İbnu'l-'İmâd, *Şezarâtu'z-zeheb*, 4/79.

¹⁹ El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*,3/1369; İbn Hallikân, *Vefayâtu'l-ayân*, 2/382.

²⁰El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*,3/1369

3. Talebeleri

Bir grup öğrencinin kendisinden ders aldığı bilinmektedir. Bunlar, hocaları İbn Dehhân'ı nahiv ilminde otorite kabul ettiklerini ve bu alanda onun nahiv görüşlerini her zaman tercih ettiklerini kaynaklardan okumaktayız.²¹ Kendisinden ders alan talebelerinin başında şu isimler gelmektedir:

Ebu Sa'd Abdulkerim b. Muhammed b. Mansur es-Semânî (v.h.562).²²

Ebu's-Senâ, ve Ebû'l-Mecd Mahmud b. el-Hasan.²³

2. İBN DEHHÂN İLMÎ KİŞİLİĞİ

İbn Dehhân, kendi döneminin âlimleri arasında önemli bir konuma sahiptir. Öyle ki hepsinin takdir ve saygısını kazanmıştır. Bu durum onu; “Taceddîn”²⁴, Nasuhuddîn”²⁵ ya da en-Nahvî”²⁶ olarak adlandırmalarında açıkça görünmektedir.²⁷ Brokelmann da “İbn Dehhân, döneminin en büyük âlimlerinden sayılmıştır. Musul'da vezir Cemâleddîn el-İsfahânî'nin yanında ikamet etmiştir”²⁸ diyerek onun ilmî kişiliğine değinmiştir.

²¹ el-Kıfî, *İnbâhu'r-Ruvât alâ Enbâhi'n-Nuhât*, 2/21.

²²İbn. Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 12/254.

²³ Es-Suyûtî, *Buğyetu'l-Vuât*, 2/276.

²⁴İbn Hallikân, *Vefayâtu'l-ayân*, 2/283; 2 Yûsuf Cemaleddin İbn Tağriberdî, *en-Nücûmu'z-zâhira fî mülûki Mısır ve'l-Kâhira* (Mısır: Dâru'l-Kütüb, 1963), 6/169.

²⁵Ebu Muhammed Abdillâh Yafiî, *Miratü'l-Cinân ve İbratü'l-Yekzân*, (Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1997), 3/468; el-A'lâm, 6/279.

²⁶ Hayruddin b. Mahmûd b. Muhammed Ziriklî, el-A'lâm (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 2002), 6/279. Şezarâtu'z-Zeheb, 4/304.

²⁷ Ömer Rıza Kehâle, Mu'cemu'l-Müellifin, (Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 1993), 11/15; Ziriklî, el-A'lâm, 6/279.

²⁸el-Bidâye ve'n-Nihâye, 16/673. Kehâle, Mu'cemu'l-Müellifin, 11/15; Ziriklî, el-A'lâm, 6/279.

Safedî onunla ilgili olarak, “Arapçaya olan hâkimiyeti ve üstünlüğü ile nahiv ilminin en meşhurları arasında sayılmaktadır. ²⁹” derken el-Kıftî; Şeyh Ebû Muhammed b. ed-Dehhân en- Nahvî Bağdad ehliendir. O, uçsuz – sonu gelmeyen bir deniz, şaşmayan bir âlimdir. Yaşadığı zaman dilimindeki en önemli Nahiv âlimidir. Öyle ki döneminin Sibeveyhî’si olarak tanınmıştır” der. Aynı zamanda “Bağdat nahiv âlimleri dört tanedir ve o da bunlardan biridir: İbn Cevâlikı, İbn Şecerî, İbn Haşşâb ve İbn Dehhân’dır. Bir grup topluluk vardı ki onlar İbn Dehhân sıkı hayranları olup onun nahiv bilgisini, bu konudaki üstünlüğünden dolayı diğerlerine tercih ederlerdi.” demiştir³⁰. İbn-i Dehhân’ın ilmi yanında, şairlikte de yetkinliği olduğu ve güzel şiir yazdığı da aktarılmaktadır.³¹

2.1. ESERLERİ

İbn Dehhân, Nahiv, dil, edebiyat, aruz, Kur’an ilimleri gibi birçok alanda eser telif etmiştir. Ancak eserlerinin büyük bir kısmını nahiv ve dil alanında kaleme almıştır Biyografi eserlerinde, yirmiyeye yakın telifinden bahsedilse de bunların yalnızca bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Nitekim İbn Hallikân “Kalemi dilinden daha beliğdir” diyerek eserlerinin ve üslubunun kıymetini gözler önüne sermektedir.³² İbn Dehhân’ın, 510 yılından 592 yılına kadar eser telif ettiği kayıtlarda mevcuttur.³³

Eserlerinden bazıları şunlardır:

²⁹Es-Safedî, *Nektü’l-himyân* s. 159.

³⁰Kıftî, *Enbâhu’r-Ruvât ‘Alâ Enbahu’n-Nuhât*,2/47-48.

³¹El-Hamevî, *Mu’cemul-üdebâ*,3/1370. Ziriklî, el’Alâm, 6/279.

³² İbn Hallikân, *Vefayâtu’l-ayân*, 2/284. Miratu’l-Cinân, 3/468.

³³ İbn Tağriberdî, *en-Nücumu’z-Zâhira*, 6/169.

1. Şerhû'l- İzâh ve't-Tekmile: Ebû Ali el-Fârisî'ye ait eserin şerhi olup eş-Şâmil adıyla da bilinmektedir. Kırk üç cilt olarak basılmıştır.³⁴
2. el-Ğurre fî şerhi'l-Lüm'a: İbn Cinnî'nin nahive dair "el-Lüm'a" adlı eserinin iki cilt halinde yayınlanmış büyük bir şerhidir.³⁵ İbn Dehhân, el-Ğurre isimli bu eserinde bir kısım nahvi meseleleri zikretmiş, bunlarla alakalı görüşlerini ortaya koymuştur. Birçok âlim de bu görüşleri kendi eserlerinde zikretmişlerdir. İbn Hallikân, "Bu eserin (el-Lüm'a) birçok şerhi olmasına rağmen bunun gibisini görmedim." diyerek bu çalışmanın önemini vurgulamıştır.³⁶
3. Kitâbü'ş-Şerhid-Dürûs fî'n-Nahv: Aynı adı taşıyan ve günümüze ulaşamayan kendi eserinin şerhidir. Tek cilt olup İbrahim Muhammed Ahmed el-Ikdevî tarafından yayınlanmıştır.³⁷
4. Kitâbü'l-Fusûl fî'n-Nahv (fî'l 'Arabîyye): Kaynaklarda, el-Fusûl el-Kübrâ ve el-Fusûl es-Suğrâ olarak da geçmektedir.³⁸ Bu esere, Mecdüddin İbnü'l Esîr "*el-Bedî fî 'ilmi'l 'Arabîyye*" ismiyle bir şerh yazmıştır.³⁹
5. el-Fusûl fî'l-kavâfi: Arap şiirinde kafiyeye ilgili çeşitli meselelerin incelendiği bir risale olup, İbn Dehhân hayatı ve

³⁴ Süleyman Tülücü, "İbnü'd-Dehhân" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* c. 21 (Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 2000), 8-9.; Sadi Çögenli, Kenan Demirayak, *Arap Edebiyatında Kaynaklar*, (Erzurum, 1995), 166-167.

³⁵ İbn Hallikân, *Vefayâtu'l-ayân*, 2/283.; Tülücü, "İbnü'd-Dehhân", 8.

³⁶ İbn Hallikân, *Vefayâtu'l-ayân*, 2/283.

³⁷ El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*, 3/1371; Tülücü, "İbnü'd-Dehhân", 9.

³⁸ Bkz. İbn Hallikân, *Vefayâtu'l-ayân*, 2/283.

³⁹ Bkz. İbn Hallikân, *Vefayâtu'l-ayân*, 2/283.; Tülücü, "İbnü'd-Dehhân", 9.

- eserlerine dair bir mukaddime ve çeşitli notlarla yazılarak Sâlih b. Hüseyin el-Âid tarafından yayımlanmıştır.⁴⁰
6. ed-Dürûs fî ilmil- ‘arûz ve’l- kavâfi.⁴¹ Bu eserin bir el yazması nüshası Mısır’daki Daru’l- Kütüb kütüphanesi aruz bölümü 186 numarada; diğer bir nüshasının ise Almanya’da bir kütüphanede olduğu kaydedilmektedir.⁴²
7. el-Ezdâd fi’l-Luga: Arap dilindeki karşıt anlamlı kelimelere dair bu risâle Muhammed Hasan Âl-i Yâsin tarafından neşredilmiştir.⁴³
8. Şerhu Ebniyet-i Sibeveyhî: Sibeveyhî’nin el-Kitâb’ında geçen morfolojik yapı ve kalıpların izahına dair eseridir. Evvela Dr. Hasan Şâzelî Ferhûd, akabinde Dr. Âlâ Muhammed Rafet tarafından tahkik ve neşredilmiştir.⁴⁴
9. Bâbu’l- Hicâ’: İmla esaslarına dair bir eser olup Fâiz Fâris tarafından neşredilmiştir.⁴⁵
10. ed-Dürûs fi’ n-Nahv⁴⁶
11. İzâletü’l-mirâ’ fi’l-Gayn ve’r-Râ.⁴⁷
12. el-Ğunyetüfi’ d- Dâd ve’z-Zâ.
13. Kasidetun fi Elğâz en-Nahviyye: İbnu’l- Habbaz bu kasidenin şerhini yaparak ona “el-Feridetu fî Şerhi’l-

⁴⁰ El-Hamevî, *Mu’cemul-üdebâ*, 3/1371.; Tülücü, “İbnü’ d-Dehhân”, 9.

⁴¹ El-Hamevî, *Mu’cemul-üdebâ*, 3/1371.

⁴² Ferruh, *Tarihul edebîl arabi*, V/170.

⁴³ Tülücü, “İbnü’ d-Dehhân”, 9; ayrıca tahkik için bkz: Muhammed Hasan Âl-i Yâsin; Daru’l-Marif, Bağdat, Matbaatu’l-Haydariyye, 1953.

⁴⁴ Tülücü, “İbnü’ d-Dehhân”, 9.; Âlâ Muhammed Rafet, a.g.e., Daru’l- Talâi’, (Kahire, tsz).

⁴⁵ El-Hamevî, *Mu’cemul-üdebâ*, 3/1371.; Tülücü, “İbnü’ d-Dehhân”, 9.

⁴⁶ El-Hamevî, *Mu’cemul-üdebâ*, 3/1371.; Tülücü, “İbnü’ d-Dehhân”, 9.

⁴⁷ El-Hamevî, *Mu’cemul-üdebâ*, 3/1371.; Tülücü, “İbnü’ d-Dehhân”, 9.

Kaside” adını vermiştir. Daha sonrasında Abdurrahman b. Useymeyn tarafından tahkiki yapılmıştır.⁴⁸

İbn Dehhân kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır:

- Tefsîru'l- Kur'ân: Yakut el-Hamavî bu eseri zikrederek dört cilt olduğunu nakleder.⁴⁹

- Tefsîrû'l-Fâtiha, Tefsîrû'l-İhlas: Tefsîru'l- Kur'ân isimli eseriyle birlikte bu üç eser; Kur'an ilimleriyle ilgili eserleridir.⁵⁰

- Divânü resâil:

- Zehrû'r-Riyâd: Bu eser yedi cilt olup el-Kıfî, bu kitabın, İbn Dehhân hatırat kitabı olduğunu söyler.⁵¹

Kitâbü'r-Riyâza fî Nüket en-Nahviyye⁵²

- Mısır vezirlerinden Sâlih b. Ruzzik'e ait bir beytin şerhini içeren bir kitap da kayıtlarda mevcuttur.⁵³

- Kitâb er-Risale es-Saidiyye fî Meâhiz el-Kindiyye⁵⁴

- Kitâb el- U' kud fi'l-Maksûr ve'l- Memdûd⁵⁵

- en-Nüket ve'l-işârât 'alâ Elsineti'l-Hayvânât (Edebiyat alanındaki eserlerindendir)⁵⁶

- Takvimü'n-Nazar.⁵⁷

⁴⁸ Abdurrahman b. Useymeyn, *Tahkik el-Feridetu fî Şerhi'l-Kaside*, (Mektebetu'l-Hanci, 1410); Tülücü, "İbnü'd-Dehhân", 9.

⁴⁹ El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*, İbn Useymeyn, *Tahkik el-Feridetu fî Şerhi'l-Kaside*, 1371.

⁵⁰ El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*, 3/1371.; Tülücü, "İbnü'd-Dehhân", 9.

⁵¹ el-Kıfî, *Enbâhu'r-Ruvât 'Alâ Enbahu'n-Nuhât*, 2/50.; El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*, 3/1371.; İbn Hallikân, *Vefayâtu'l-ayân*, 2/283.

⁵² El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*, 3/1371.

⁵³ el-Kıfî, *Enbâhu'r-Ruvât 'Alâ Enbahu'n-Nuhât*, 2/50.; El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*, 3/1371.

⁵⁴ el-Kıfî, *Enbâhu'r-Ruvât 'Alâ Enbahu'n-Nuhât*, 2/50.

⁵⁵ El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*, 3/1371.

⁵⁶ El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*, 3/1371.

⁵⁷ El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*, 3/1371.; Tülücü, "İbnü'd-Dehhân", 9.

- Kendine ait şiir divanı: İbn Dehhân ilmi kişiliğinin yanında, şairliğinin de oldukça kuvvetli olduğu günümüze kadar ulaşan güzel şiirlerinden anlaşılmaktadır.⁵⁸

2.2. İbnu'd-Dehhan'ın İlmî Kişiliğini Besleyen Kaynaklar ve Eserlerinde Kullandığı Metotlar

İbn Dehhân eserlerinin telifinde kullandığı metodları genel hatlarıyla şu şekilde sıralayabiliriz:

2.2.1. İstifade Ettiği Kaynaktan Bahsetmek

İbn Dehhân h. 6.y.y.'da yaşamış bir âlim olarak Arapçanın en verimli dönemlerinin gerçekleştiği bir zaman diliminde ilmî hayatını devam ettirmiştir. Hâl-i hazırda Arap dili ilimlerinde birçok eser ve çalışma mevcut durumda idi. Bu nedenle kendisi daha çok, bu ilmi destekleyecek daha kapsamlı çalışmalar ortaya koymaya yönelmiştir. Bunu gerçekleştirirken de konuları kavramaya, izahını yapmaya ve onlardan alıntılarda bulunmaya, bunlardaki -varsa- tutarsızlıkları belirtmek için birçok kaynağı gözden geçirmeye ihtiyaç duymuştur. Onun ilmî kaynaklarının başında Sibeveyhî'nin el-Kitâb'ı,⁵⁹ el-Ahfeş'in Kitâbu'l-Mesâil'i⁶⁰, ayrıca el-Muktedab⁶¹ gibi eserlerden kitaplarında bahseder. Ama görüşleriyle onlar arasında bir karşılaştırma yapmaz veya alıntıda bulunmaz. Eserlerden bahsetme nedeni sadece iletmek istediği kendi görüşünü sağlamlaştırmak içindir.⁶²

⁵⁸ El-Hamevî, *Mu'cemul-üdebâ*,3/1371.

⁵⁹ Ebû Muhammed Nâsıhuddîn Saîd b. el-Mübârek b. Alî b. Abdillâh İbnu'd-Dehhân, el- Ğurre fî şerhi'l-Lüm'a, (Kahire: el-Hizânetü't-Teymûriyye, Nahiv, nr. 171; Köprülü Ktp., Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1495; Süleymaniye Ktp., Kılıç Ali Paşa, nr. 949). s.349.

⁶⁰İbnu'd-Dehhân, *el- Ğurre fî şerhi'l-Lüm'a*, 219, 245.

⁶¹İbnu'd-Dehhân, *el- Ğurre fî şerhi'l-Lüm'a*, 499.

⁶²İbnu'd-Dehhân, *el- Ğurre fî şerhi'l-Lüm'a*, 349.

2.2.2. Kendisinden Alıntıda Bulunduğu Âlimin Sadece İsmi Zikretmekle Yetinmesi

İbn Dehhân, çoğunlukla kaynağı görmezden gelip sadece kendisinden alıntıda bulunduğu âlimi zikretmekle yetinmiştir. Bazen de alıntıda bulunduğu âlimin adını bile zikretmeden “filanca şöyle demiştir”, bazen de “denilmiştir” gibi edilgen bir fiil kullanarak daha kapalı bir şekilde görüşlerini zikretmiştir.⁶³ Böyle yapmasının bir sebebi olmadığı gibi çoğunlukla adını zikretmediği âlimlerin, eserlerinin başka kısımlarında bu defa kendilerinden bahsettiğini görmekteyiz.⁶⁴

2.2.3. Alıntıda Bulunduğu Kaynağı Görmezden Gelmek

İbn Dehhân, eserlerinde çoğu yerde ne bir kaynaktan ne de bir âlimden bahsetmektedir. Bununla yetinmeyip alıntılarını hiç kimseye dayandırmamaktadır. Genellikle bu durum, yaygın olan ve herkes tarafından kabul gören görüşleri ele aldığı yerlerde görülmektedir.⁶⁵

2.2.4. Alıntılarında Titiz Olması

Alıntıları genelde anlam olarak (metni olduğu gibi almadan) aktarmıştır. Metin olarak yaptığı alıntılarda ise bazen kelimelerin yerini bazen de örnekleri değiştirdiğini görmekteyiz. Bu değişiklikler, kasıtlı olmayıp farklı nüshalardan kaynaklanmış da olabilir.⁶⁶ Örneğin el-Ahfeş'te (أخوك وجد)⁶⁷ şeklinde geçen örneği, (زيد وجد)⁶⁸ olarak

⁶³Örnek için bkz: İbnu'd-Dehhân, *el- Ğurre fi şerhi'l-Lüm'a*, 1, 315, 356.

⁶⁴İbnu'd-Dehhân, *el- Ğurre fi şerhi'l-Lüm'a*, 392.

⁶⁵Bkz. İbnu'd-Dehhân, *el- Ğurre fi şerhi'l-Lüm'a*, 56.

⁶⁶Bkz. İbnu'd-Dehhân, *el- Ğurre fi şerhi'l-Lüm'a*, 810- 811.

⁶⁷Ahfeş el-Evsat, *Meâni'l-Kur'ân*, (Mektebetü'n-Nehdati'l-Mısriyye, Mısır, 1983) 1/306.

⁶⁸İbnu'd-Dehhân, *el- Ğurre fi şerhi'l-Lüm'a*, 787.

değiştirdiği görülmektedir. İbn Sirâc'ın el- Usûl'ü, İbnud-Dehhân'ın en çok metin olarak alıntı yaptığı eserlerden biridir.

İbn Dehhân alıntı yaptığı ve kendilerinden istifade ettiği öne çıkan bazı âlimleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- Sibeveyhî (v. h. 180).
- Ali b. Hamza el-Kisâî (v. h.189)⁶⁹
- Ahmet b. Yahya es-Sa'leb (v. h. 205).
- Yahya b. Ziyâd el-Ferrâ (v. h. 207).
- Saîd b. Mes'ade el-Mücâşî el-Belhî el-Ahfeş el-Evsat (v.h. 215).⁷⁰

İbn Dehhân Faydaladığı Başlıca Eserler

İrâbu'l- Kur'ân ve meânî konulu eserler:

- ez-Zeccâc'ın "İrâb'ul-Kurân ve Meânîh"
- el-Mufaddal b. Seleme'nin "Tefsiru'l-Kur'ân"ı

Nahiv alanındaki eserler:

- Sibeveyhî'nin "el-Kitâb"ı
- El-Ferrâ'nın "el-Hudûd"u
- El-Ahfeş'in "Mesâil"i
- El-Müberred'in "el-Muktedab"ı
- İbn Keysan'ın "el-Mübtedâ"sı
- İbn Sirâc'ın "el- Usul"ü
- Ez-Zeccâcî'nin "Âmâl"i
- Ebû Ali el-Fârisî'nin "Musannafât"ı
- Es-Sirâfî'nin "Şerhu'l- Kitâb"ı
- İbn Cinnî'nin "Musannafat"ı

⁶⁹ Örnekler için bkz. İbnu'd-Dehhân, *el- Ğurre fî şerhi'l-Lüm'a*, 193, 203, 244, 265.

⁷⁰Bkz. el-Evsat, *Meâni'l-Kur'ân*, 2/670.; İbnu'd-Dehhân, *el- Ğurre fî şerhi'l-Lüm'a*, 774.

2.3. İbn Dehhân Dil Ekollerine Karşı Tutumu

2.3.1. Basra Ekolüne Karşı Tutumu

İbn Dehhân, Basra ekolüne mensup bir nahiv âlimiydi. Bunu gösteren birçok delil vardır. Bunların başlıcalarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Kullandığı terimler ve sınıflandırmalar Basra ekolünün terimleri ve sınıflandırmalarıdır. O, Kufelilerin terimlerini nadiren kullanmıştır.⁷¹
- Basra ekolüne sahip kimseleri “Arkadaşlarımız”; “Bizimkiler” diye nitelendirmiştir.⁷²
- İhtilafli meselelerde, genellikle, Basralıların görüşlerini tercih etmiştir. İhtilafli olan konulardan bazıları şu şekildedir:
- Müştak kelimelerin köklerinin mastar kabul edilmesi; mazi fiilin değil.
- Meful-ün bihi mansub kılan âmiller
- Emir fiilin mebniliği...

İbn Dehhân Basra ekolüne muhalif olduğu bazı görüşleri de vardır.⁷³ Konumuzun sınırları gereği onlara burada değinmiyoruz.

2.3.2. Kufe Ekolüne Karşı Tutumu

Daha önce de ifade edildiği gibi gerek sınıflandırmaları gerekse kullandığı terimler ve görüşleri itibariyle Basra ekolünü benimsediği aşikârdır. Fakat onun Basra görüşüne mensup olması Kufelilerin görüşlerini tamamen reddetmesi anlamına gelmemektedir. O, iki ekolün görüşlerini titizlikle inceleyip hükmünü ona göre vermiştir. Yeri

⁷¹ İbnü'd-Dehhân, *el- Ğurre fî şerhi 'l-Lüm 'a*, 53.

⁷² İbnü'd-Dehhân, *el- Ğurre fî şerhi 'l-Lüm 'a*, 278,571.

⁷³ Bkz. İbnü'd-Dehhân, s, 45 *el- Ğurre fî şerhi 'l-Lüm 'a*, 9, 463, 506, 630, 664.

geldiğinde “Bunu Basralı bilmez.”⁷⁴; “Basralılardaki bu görüş doğru değildir.”⁷⁵ Doğru olmadığını da delilleriyle ortaya koyar, “Bu hükmü şu mesele ortadan kaldırmaktadır.”⁷⁶ gibi ifadelerle mensubu olduğu Basralıların görüşlerini çürütmüştür.

Ne var ki Kûfelilerin görüşlerini de problemlili olarak nitelemekten geri kalmaz.⁷⁷ Bazen de onların delillerini zikredip sonrasında onları kabul etmez⁷⁸ ya da bunların sadece birer yorum olduğuna hükmeder. Nihayetinde ele aldığı konuda Basralıların görüşünü benimsediğini söyler ve onların görüşünün öncelikli olduğuna vurgu yapar.⁷⁹

SONUÇ

Arap dilinin gramerini oluşturan nahiv ilminin – sarf ile birlikte – çok büyük bir önemi olduğu aşikârdır. Bu ilimler İslam eğitim sisteminin ve mirasının büyük bir parçasını oluşturmaktadır. Öyle ki bu alan ile ilgili günümüze kadar süre gelen birçok araştırma ve çalışma yapılmıştır.

Çalışmamıza konu olan İbn ed-Dehhân en-Nahvî, Bağdat’ta yetişmiş olan ve o bölgedeki büyük ve seçkin nahiv âlimlerinden olup en iyi dilbilimcilerdendir.

İbn Dehhân seçkin nahiv âlimlerinden olup en iyi dilbilimcilerdendir. Başta Nahiv ve şiir alanında çok kıymetli eserler vermesi, birçok kıymetli talebe yetiştirmesi, ilmi tartışma ve eleştirilerde bulunması Arap dili ve Nahvinin gelişimi açısından

⁷⁴ İbnü’ d-Dehhân, *el- Ğurre fi şerhi’ l-Lüm’ a*, 474, 678, 823.

⁷⁵ İbnü’ d-Dehhân, *el- Ğurre fi şerhi’ l-Lüm’ a*, 432.

⁷⁶ İbnü’ d-Dehhân, *el- Ğurre fi şerhi’ l-Lüm’ a* 333, 500.

⁷⁷ İbnü’ d-Dehhân, *el- Ğurre fi şerhi’ l-Lüm’ a*, 552, 825.

⁷⁸ İbnü’ d-Dehhân, *el- Ğurre fi şerhi’ l-Lüm’ a*, 705.

⁷⁹ İbnü’ d-Dehhân, *el- Ğurre fi şerhi’ l-Lüm’ a*, 300, 715.

önemli bir yere sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Onun ilmi görüş, fikir, kıyas ve eleştirilerinin büyük bir birikim ve titiz bir incelemenin neticesi olduğu kesindir. Nitekim telif ettiği eserler kendisinden sonra gelen âlimlerin eserlerine kaynak olmuştur. Eserlerinin tercih edilmesinde onun güçlü bir hafızaya, parlak, olgun bir zihne ve olağanüstü bir yeteneğe sahip olmasının ve akıcı üslubunun, üslubundan daha kuvvetli kaleminin payı büyüktür.

Ne var ki Nahiv ilminde önemli bir yere sahip olan, çok sayıda değerli eserler ortaya koyan ve “kendi döneminin Sibeveyhî'si” olarak adlandırılan İbn Dehhân'la ilgili olarak Arap ülkelerinde az da olsa çalışmalar yer alırken ülkemizde bu çalışmalar yok denecek kadar azdır. Umarız ki bu çalışmamız İbn d-Dehhân'ın tanınmasına az da olsa bir katkı sağlar.

KAYNAKÇA

- Çöğenli, M. Sadi ve Kenan Demirayak. *Arap Edebiyatında Kaynaklar*, Erzurum, 1995.
- el-Âid, Sâlih b. Hüseyin. *el-Fusûl fi'l-kavâfi*. Riyad: Mecelletü Câmi'ati'l-İmâm Muhammed b. Su'ûd el-İslâmiyye, 1417/1996.
- el-Evsat, Ahfeş. *Meâni'l-Kur'ân*. Mısır: Mektebetü'n-Nehdati'l-Mısriyye, 1983.
- el-Hamevî, Yâkût b. Abdullah. *Mu'cemü'l-üdebâ': İrşâdü'l-erîb ila Marifeti'l-Edîb* (nşr. Ahmed Ferîd Rifâî) I-XX. Kahire, 1355.
- el-Hânsârî, Muhammed Bâkır b. Zeynilâbidîn b. Ca'fer el-Müsevî. *Ravzâtü'l-cennât fi Ahvâli'l-Ulemâ*. Tahran, 1390.
- el-Kıftî, Ali b. Yûsuf. *İnbâhü'r-Ruvât 'alâ Enbâhi'n-Nuhât* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim), I-IV. Kahire, 1406/1986.

- el-Ömerî, İbn Fazlullah. *Mesâlikü'l-ebşâr fî memâlikî'l-emsâr* (nşr. Fuat Sezgin). Frankfurt, 1408/1988.
- el-Yemenî. *İşâratu't-Ta'yîn ve Terâcimu'n-Nuhât ve'l-Luğavîn*, Abdulbâkî Abdulmecîd, thk. Abdulmecid Debbâb. Riyad: Şirketu't-Tıbaati'l-Arabiyyeti's-Suudiyye, 1986.
- es-Safedî, Salâhuddîn Halîl b. İzziddîn Aybeg b. Abdillâh. *Nektü'l-Himyân Fî Nüketi'l-'umyân* (nşr. Ahmed Zekî Bek). Kahire, 1329/1911.
- es-Safedî, Selâhaddin Halîl b. Aybeg. *Kitâbü'l-Vâfi bi'l-vefeyât* (nşr. H. Ritter v.dğr.). Wiesbaden, 1381/1962.
- es-Süyûtî, Celâleddin. *Buğyetü'l-vu'ât fî tabakâti'l-luğaviyyîn ve'n-nuhât* (nşr. M. Ebü'l-Fazl), I-II. Kahire, 1384/1964.
- ez-Zehebî, Muhammed b. Ahmed. *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ'* (nşr. Şuayb el-Arnaût v.dğr.), I-XXIII. Beyrut, 1401-1405/1981.
- Ferruh, Ömer. *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, I-VI. Beyrut, 1981-84.
- İbn Hallikân, Ebü'l-Abbas Ahmed b. Muhammed. *Vefeyâtü'l-A'yân Ve Enbâ'ü Ebnâ'i'z-Zamân* (nşr. İhsan Abbas), I-VIII. Beyrut 1968.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fida İsmail b. Ömer. *El-Bidâye ve'n-Nihâye* I-XIV. Kahire 1351-58/1932-39.
- İbn Tağriberdî, Yûsuf Cemaleddin. *En-Nücûmu'z-Zâhira Fî Mülûki Mısır Ve'l-Kâhira*. Mısır: Dâru'l-Kütüb, 1963.
- İbn Useymeyn, Abdurrahman. *Tahkik el-Feridetu fî Şerhi'l-Kaside*. Mektebetu'l-Hanci, 1410.
- İbn Dehhân, Ebû Muhammed Nâsıhuddîn Saîd b. el-Mübârek b. Alî b. Abdillâh. *el-Ğurre fî şerhi'l-Lüm'a*. Kahire, el-Hizânetü't-

- Teymûriyye, Nahiv, nr. 171; Köprülü Ktp., Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1495; Süleymaniye Ktp., Kılıç Ali Paşa, nr. 949.
- İbnu'l-İmâd, 'Abdulhay b. Ahmed b. Muhammed. *Şezarâtu'z-Zeheb Fi Ahbâri Men Zeheb*, thk. Mahmûd Arnaûtî. Beyrût: Dâru İbn Kesîr, 1986.
- İbnü'd-Dehhân, Ebû Muhammed Nâsihuddîn Saîd b. el-Mübârek b. Alî b. Abdillâh. *Kitâbü'l-Fusûl fi'l-'Arabîyye* (nşr. Nâciye Muhammed Abdürrâzık Ades). Amman 1401/1981.
- Kehâle, Ömer Rıza. *Mu'cemu'l-Müellifîn*. Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 1993.
- Tülücü, Süleyman. "İbnü'd-Dehhân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 21: 8-9. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2000.
- Yafî, Ebu Muhammed Abdillâh. *Miratü'l-Cinân ve İbratü'l-Yekzân*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997.
- Ziriklî, Hayruddin b. Mahmûd b. Muhammed. *el-A'lâm*. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 2002.

EXTENDED ABSTRACT

THE LIFE AND SCIENTIFIC PERSONALITY OF IBN AL DEHHAN EN-NAHVI, THE SIBEVEYHI OF HIS ERA

Ibn Dehhan, who is the subject of our study and has an important place in Nahiv science, is the real name of Said b. Al-Mubarak b. Ibn Dehhan al-Baghdadi Ali.

It is also known as. Its recognition as ed-Dehhan is due to sale of oil, and naming as en-Nahvi is due to its extensive knowledge in nahiv science. The nickname Al-Baghdadi is also related to the place

where he was born and raised, and his nicknames are Tacuddin and Nasihuddin. During his time, some people called this person Zinet-ud-dehr (the ornament of his time)

H. It is known that he was born in Baghdad on 11 of the month of Recep in 493, where he also learned lessons from well-known scholars of language, nahiv, literature, Hadith and Kirat. He went to Isfehan for education and took a lot of advantage in terms of education by attending classes there. Then he returned to Baghdad. He lived there for a certain time and went to Damascus for knowledge. H. in 544, he went to Mosul, and when he heard that he was coming, Al-Jawwad Jamaluddin Al-Isfehani, the vizier of Mosul, called him and assigned him to read and write. He began living in Mosul under the auspices of the Wazir and continued his life by providing education to people. He lived in Mosul for the rest of his life, he died in 569.

If we will look at Ibn Dehhan's scientific personality, it is believed that the sources he fed were mostly books. Because the sources do not mention the existence of any teacher who took lessons from him in the field of nahiv and language. It is known that a group of students took lessons from him. They accepted their teacher Ibnu'd-Dehhan as an authority in nahiv science and always preferred his nahiv views in this area.

Ibn al-Dehhan holds an important position among the scholars of his period. So much so that he earned the appreciation and respect from all of them. Biographers have given the following praises regarding him:

“He is considered among the most famous of nahiv science with his dominance and superiority in Arabic.”

“He is a vast sea, a scholar who does not go astray. He is the most important Nahiv scholar in his time period. So much so that he became known as the Sibeveyhi of his ERA.”

Besides the nahiv science of Ibn-i Dehhan, it is also conveyed that he has competence in poetry and writes beautiful poetry. He has authored works in many fields such as Nahiv, language, literature, aruz, Qur'anic Sciences. However, most of his works were written in the field of nahiv and language, although about twenty royalties are mentioned in his biography works, only some of them have survived to the present day. He used his own methods when writing these works. These were discussed in our study

It is certain that his scientific views, ideas, comparisons and criticisms are the result of a great accumulation and rigorous examination. As a matter of fact, the works he copyrighted were the source of the works of scholars who came after him. He has a strong memory, a bright, mature mind and an extraordinary talent, and his fluid style has a great share in the preference of his works.

Ibnu'd-Dehhan has not been able to adequately announce his name in scientific research relative to his contribution and value in nahiv science. As such throughout the world, there are almost no studies related to Ibnu'd- Dehhan en-Nahvi in Turkey. Because this nahiv genius is one of the leading scholars of the sixth century Hijri, and his name is widely mentioned in language and nahiv books, as well as in biography sources, he and his works are frequently mentioned, we

considered it extremely necessary to consider his life and scientific personality in our study. Thus, we aimed to contribute to the recognition of this scholar and scientific personality, which has a great role in the field of Arabic language and grammar and is called “Sibeveyhi of his own era”, and to lead the subsequent studies a little bit.